

№ 6 (407)
Люты 2012 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

www.bfk.by

У нумары:

Конкурс летапісаў населеных пунктаў: **Вынікі** – *стар. 3*

Гісторыя знішчанага горада: **Казімір** – *стар. 5*

Дзень памяці воінаў-інтэрнацыяналістаў: **«афганец» Г. Васюковіч** – *стар. 6*

У Мінску працуе XIX Міжнародная кніжная выстаўка-кірмаш

Фота Наталі КУПРЭВІЧ

У конкурсе «Мастацтва кнігі» Беларускі фонд культуры атрымаў узнагароды за кнігі У. Караткевіча і М. Багдановіча

Краязнаўства Віцебшчыны годна прадстаўленае на краязнаўчай карце Беларусі. Прыгадаем імёны славутых краязнаўцаў, вядомых на ўсю краіну: В. Ермалёнка, А. Куржалава, А. Падліпскага, І. Пракаповіча, К. Шыдлоўскага і інш. Разам з падзвіжніцкай дзейнасцю аматараў важную ролю адыграюць перыядычныя выданні, на старонках якіх бачаць свет працы даследчыкаў, публікуюцца сотні артыкулаў, якія прапагандуюць гісторыю роднага краю, выходзяць гістарычную свядомасць, нацыянальную самасвядомасць, падштурхоўваюць да дзейнасці. Адзначым перыядычныя краязнаўчыя выданні, якія маюць асобную ролю ў краязнаўчым друку. Сярод іншых, якія выдаваліся ў розны час на Віцебшчыне, прыгадаем часопіс «Нашы карані» (Пастаўшчына), газеты «Сумежжа» (Пастаўшчына), «Павет» (Браслаўшчына), «Краязнаўцы Паазер'я», «Шыпшына» (Пастаўшчына), «Бацькаўшчына» (Германавічы). Аднак з розных прычынаў гэтыя выданні ўжо не існуюць.

Добрай навіной з'явіўся выхад бюлетэня гісторыка-культурнага накірунку «Мёрская даўніна», які выдаецца Радай музеяў сярэдняй школы № 3 г. Мёры і гуртком «Арганаўты мінулага» Дома дзіцячай творчасці г. Мёры. З пачатку 2011 года штотомсяц вы-

Выданні краязнаўцаў краіны

Бюлетэнь «Арганаўты мінулага»

ходзіць новы нумар. У летнія месяцы, а таксама з прычыны недахопу сродкаў некаторыя нумары выходзяць здвоеныя. Ужо выйшла 12 нумароў. Друкуецца бюлетэнь на капіравальнай тэхніцы накладам 100 асобнікаў. Выдаецца на ахвяраванні.

Тэматыка артыкулаў датычыць гісторыі і культуры Мёршчыны: археалогія, славутыя землякі, помнікі даўніны, гісторыя паселішчаў, храналогія падзеяў школы, дзейнасць гуртка «Арганаўты мінулага», культурныя падзеі рэгіёну і краіны, агляд выданняў, якія маюць дачыненне да Мёршчыны ці ў якіх маюцца згадкі пра рэгіён, і іншыя. Выданне мае традыцыйныя рубрыкі: «Нашы навіны», «Ад рэдакцыі», «Юбілейныя даты», «Пошукавыя сезоны гуртка «Арганаўты мінулага» і іншыя.

Аўтарам можа стаць любы ахвочы. Але большасць артыкулаў належыць выдаўцу газеты, кіраўніку музея, слыннаму краязнаўцу – Вітаўту Ермалёнку. Афармленне, падрыхтоўка да друку ляжыць на плячах яго

Мёрская даўніна

Выданне рады музеяў ГА ДАСШ №3 гуртка «Арганаўты мінулага» ДДШ г. Мёры №1 студзень 2011 г.

сына А. Ермалёнка, які працуе настаўнікам гісторыі, і сябраў гуртка, у першую чаргу І. Кандратовіча. Артыкулы, што змяшчаюцца ў бюлетэні, з'яўляюцца каштоўнай крыніцай па гісторыі рэгіёну. Тут можна знайсці інфармацыю, якую цяжка адшукаць у бібліятэках нашай краіны і замежжа. За кожным артыкулам, як правіла, праца некалькіх гадоў, а то і дзесяцігоддзяў – у архівах, з малавядомымі і замежнымі выданнямі, з апытаннямі мясцовых жыхароў.

«Мёрская даўніна» і дзейнасць гуртка «Арганаўты мінулага» пад кіраўніцтвам В. Ермалёнка працягвае традыцыі краязнаўцаў рэгіёну, закладзеныя ў канцы XIX – пачатку XX стагоддзя М. Авенарыусам,

Ф. Пакроўскім, А. Гедэманам, М. Пецюкевічам, Я. Булгакам, П. Сергіевічам. У выданні занатоўваецца летапіс гісторыка-культурнага жыцця рэгіёну, найбольш важныя падзеі, якія не адлюстроўваюцца ў хроніцы рэспубліканскіх ці мясцовых перыядычных выданняў, а таму сыходзяць з памяці людзей.

Матэрыялы, якія друкуюцца ў выданні, маюць надзвычай важны характар для выхавання гістарычнай памяці і гістарычнай свядомасці насельніцтва Мёрскага раёна, асабліва моладзі. Адзначым таксама, што пасля спынення выдання рэгіянальнага бюлетэня «Павет» (Браслаўскі раён) «Мёрская даўніна» з'яўляецца практычна адзіным перыядычным незаржаўным друкаваным органам, які адлюстроўвае падзеі гістарычнага і культурнага жыцця Мёршчыны і сумежных раёнаў.

Мікола ПІВАВАР, г. Віцебск

«хто дае пра захаванне гісторыка-культурнай Спадчыны - каму неаб'якавая будучыня Беларусі»
«хто вывучае гісторыю свайго Краю»
Не забывайцеся на падпіску
выпісвайце самі, прапануйце сябрам!

Дакументальнае кіно

Тры летапісы

Аматары дакументальнага кіно пасля змушанага перапынку працы свайго клуба (калі яго ліквідавалі на базе відэацэнтра ГЦ «Сталіца») 26 студзеня атрымалі новае месца сустрэчаў і кінаэкран – у кавярні кінатэатра «Цэнтральны». Як паведаміла вядучая кінаклуба Ірына Дзям'янава, праца аднаўляецца, паказы будуць праходзіць у апошні чацвер кожнага месяца. На чарговым паказе публіцы прадставілі адразу тры дакументальныя прэм'еры студыі «Летапіс» кінастудыі «Беларусьфільм», дзве з якіх – дэбюты маладых кінематаграфістаў Ксеніі Мар'янкавай і Ігара Чышчэні. Неспадзяванкаю паказу было тое, што акрамя рэжысёраў былі запрошаныя героі аднаго з фільмаў – заснавальнік і дырэктар дабрачыннага фонду «Любчанскі замак» Іван Пячынскі і валанцёры, якія сёла працавалі ў замку.

Фільм Ксеніі Мар'янкавай «Касцёл» коратка распавядае пра гісторыю і архітэктурную касцёла Найсвяцейшай Панны Марыі ў г.п. Відзы на Браслаўшчыне. Праца Ігара Чышчэні прысвечаная таксама аб'екту сакральнай спадчыны – сінагозе ў Гародні. Выкарыстоўваючы для павышэння выразнасці адлюстраванага матэрыялу розныя тэхнічныя прыёмы апрацоўкі фота- і відэама-

люнкаў («Касцёл»), удалы падбор архіўных фотааздымкаў і гукавое суправаджэнне да іх («Сінагога»), маладыя творцы дасягаюць надрэнных вынікаў. Планаўца працягнуць працу над гэтай тэмай і зняць фільмы пра мячэць і праваслаўную царкву. Трэба дадаць, што нават такія кароткія нарысы выклікаюць значную цікавасць гледача, выконваюць адукацыйную функцыю і прыцягваюць увагу да гісторыі і архітэктурнай спадчыны краіны. Адзінае пажаданне, каб фільмы былі больш

Кадр з фільма «Любча, Восем дзён лета»

І. Дзям'янава і К. Мар'янкава

інфармацыйна насычанымі і не было відэапаўтараў.

Да якога выніку варта імкнуцца, дэбютанты змаглі пабачыць на прыкладзе працы сталага творцы Веры Дашкевіч «Любча. Восем дзён лета». Яе фільм прысвечаны гісторыі і сучаснасці Любчанскага замка, ён распавядае пра дабрачынную працу людзей па яго аднаўленні. У фільме па-майстэрску спалучаныя фрагменты хронікі працоўных будняў валанцёраў з апісаннем гістарычных этапаў існавання замка і вельмі ўдалымі кадрамі прыроды і нёманскіх краяві-

даў. Сапраўднай знаходкай сярод мастацкіх сродкаў стала песцаграфія Наталлі Нецеля. Фільм атрымаўся вельмі цікавым і змястоўным і пакідае цудоўнае ўражанне. Пасля прэзентацыі гледачы змаглі пагутарыць з рэжысёрамі, задаць пытанні і выказаць свае прапановы і пажаданні.

Пажадаем і мы творцам і рупліўцам адраджэння гістарычнай спадчыны плёну, натхнення і... сродкаў для ажыццяўлення гэтых высакародных мэтаў.

В. РЭХАВАЯ

Фота Наталі КУПРЭВІЧ

Падпісвайцеся на «Краязнаўчую газету» і будзем разам ісці да 500-га нумара!

Індывідуальная падпіска

1 месяц
3 месяцы
6 месяцаў

Індэкс 63320

9 870 руб.
29 610 руб.
59 220 руб.

Ведамасная падпіска

1 месяц
3 месяцы
6 месяцаў

Індэкс 633202

10 145 руб.
30 435 руб.
60 870 руб.

Ф.СП-1

Міністэрства сувязі Рэспублікі Беларусь

АБАНЕМЕНТ на газету 63320

(індэкс выдання)

Краязнаўчая газета

Колькасць комплектаў

на 20 _ год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Куды

(паштовы індэкс)

(адрас)

Каму

(прозвішча, ініцыялы)

ДАСТАВАЧНАЯ

КАРТКА

на газету

63320

(індэкс выдання)

Краязнаўчая газета

Кошт	падпіскі	_____ руб.	Колькасць комплектаў
	пераад-расоўкі	_____ руб.	

на 20 _ год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Куды

(паштовы індэкс)

(адрас)

Каму

(прозвішча, ініцыялы)

На тым тыдні...

✓ **2 лютага** ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адкрылася **кніжная выстаўка «Фаўна і флора рэк, азёраў і балотаў: ахова і рацыянальнае выкарыстанне»**, прымеркаваная да Сусветнага дня водна-балотных угоддзяў, які адзначаецца 2 лютага з 1997 г. Наша краіна асабліва багатая на водна-балотныя рэсурсы. Нягледзячы на інтэнсіўную меліярацыю, да сённяшняга часу захавалася ў натуральным стане значная колькасць водна-балотных угоддзяў (каля 6,4 % тэрыторыі краіны). У Беларусі захаваліся ў натуральным стане найбуйнейшыя ў Еўропе адкрытыя нізінныя балоты. Беларускія балоты – «лёгка» Еўропы. У многім дзякуючы ім уся Еўропа дышае чыстым паветрам, паколькі 1 га балота штогод выводзіць з атмасферы 550 – 1 880 кг вуглякіслага газу. Усё нашае «балотнае багацце» гэтак жа эфектыўна чысціць атмасферу, як 20 мільёнаў гектараў лесу. Балоты і абводненыя поймы раўнінных рэк маюць таксама істотнае значэнне для захавання біяразнастайнасці і прыроднай спадчыны. Выстаўка, што працуе да 13 сакавіка, уключае раздзелы «Водна-балотныя ўгоддзі міжнароднага значэння», «Фаўна, экалогія і ахова птушак водна-балотных угоддзяў», «Міжнароднае і рэгіянальнае супрацоўніцтва і ўзаемадзеянне ў галіне захавання водна-балотных угоддзяў міжнароднага значэння», «Ахова і рацыянальнае выкарыстанне водна-балотных угоддзяў у Рэспубліцы Беларусь».

✓ Гомельскі палац Румянцавых і Паскевічаў распачаў **цыкл лекцыяў «Класікі беларускага мастацтва»**. **2 лютага** адбылася творчая сустрэча з скульптарам Эдуардам Астаф'евым і адкрыццё выстаўкі ягоных працаў. 4 лютага наведнікі праслухалі лекцыю «Класікі беларускага жывапісу ХХ ст.», а 5-га – лекцыю «Стагоддзе авангарда ў выяўленчым мастацтве». Мерапрыемствы будуць доўжыцца да канца месяца, у планах – выступленне дырэктара культурна-дабрачыннага фонду «Рэчыцкае адраджэнне» Уладзіміра Пшонцава, лекцыя «Экспрэсіянізм Уладзіміра Акулава», вечарына-партрэт «Міхаіл Савіцкі і ягоныя вучні Уладзімір Кожух і Віктар Альшэўскі».

✓ **3 лютага** ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адбылося адкрыццё **персанальнай выстаўкі каліграфіі Лі Цзо**, дзе прадстаўлена больш за 60 каліграфічных аркушаў аўтара з арыгінальнымі тэкстамі. Кітайскія вершы «Цэ Іе» – творы невялікія памерам, але багатыя на змест. Яны напісаныя паводле старажытнай традыцыі, у Кітаі такія творы называюцца парнымі надпісамі.

Выстаўка ладзіцца пры падтрымцы Саюза пісьменнікаў Беларусі і Інстытута Канфуцыя, працуе да 3 сакавіка.

Вынікі конкурсу летапісаў населеных пунктаў

Напрыканцы снежня 2011 года ў Рэспубліканскім цэнтры турызму і краязнаўства навучэнскай моладзі былі падведзены вынікі рэспубліканскага конкурсу на лепшы летапіс населенага пункта ў рамках рэспубліканскай акцыі навучэнскай моладзі «Жыву ў Беларусі і тым ганаруся».

На разгляд рэспубліканскага журы былі прадстаўлены 122 справаздачы з усіх рэгіёнаў краіны, з іх 12 справаздачаў у намінацыі «Гарады» (сталіца, гарады абласнога падпарадкавання); 24 – у намінацыі «Адміністрацыйна-тэрытарыяльны раён у складзе горада»; 19 – у намінацыі «Гарады раённага падпарадкавання»; 15 – у намінацыі «Пасёлкі гарадскога тыпу»; 52 – у намінацыі «Сельскія населеныя пункты».

Конкурс выявіў вялікую зацікаўленасць навучэнцаў у напісанні летапісаў сваіх населеных пунктаў, дазволіў навучэнскай моладзі далучыцца да пошукава-даследчай дзейнасці, накіраванай на даследаванне і папуўненне летапісу свайго роднага кутка.

Разгледзеўшы справаздачныя матэрыялы на іх адпаведнасць асноўным мэтам і ўмовам конкурсу, рэспубліканскае журы прыняло рашэнне ўзнагародзіць пераможцаў, прызёраў і лаўрэатаў конкурсу.

1. Намінацыя «Гарады»

1.1. Узнагародзіць дыпламам III ступені Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь і каштоўным падарункам:

членаў аб'яднання «Юныя экскурсаводы» УА «Гродзенскі дзяржаўны абласны цэнтр турызму і краязнаўства навучэнскай моладзі» (кіраўнік Гедрэвіч Д.С.).

2. Намінацыя «Гарады раённага падпарадкавання»

2.1. Узнагародзіць дыпламам I ступені Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь і каштоўным падарункам:

членаў краязнаўчай секцыі навуковага аб'яднання «Эрудыт» ДУА «Сярэдняя школа № 2 г. Ашмяны» Гродзенскай вобласці (кіраўнікі Пятрова Л.Г., Барысевіч І.Г.);

навучэнцаў гуртка «Музеязнаўства» УА «Магілёўскі дзяржаўны абласны ліцэй № 5» (г. Быхаў; кіраўнік Церашонак А.А.).

2.2. Узнагародзіць дыпламам II ступені Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь і каштоўным падарункам:

навучэнцаў турысцкага гуртка ДУА «Шчучынская раённая база турыстаў» Гродзенскай вобласці (кіраўнік Арабчык Е.І.);

калектыў краязнаўчых гурткоў ДУА «Клімавіцкі цэнтр турызму, краязнаўства і экскурсій дзяцей і моладзі» Магілёўскай вобласці (кіраўнікі Валееў І.Р., Сямечыкава М.У., Смелякова Т.Ю.);

Шайкову Вольгу, навучэнку УА «Дзяржаўная агульнаадукацыйная сярэдняя школа № 15 г. Барані» Аршанскага раёна Віцебскай вобласці (кіраўнік Сідарава Л.М.);

Чашэйку Валянціну, Канапацкую Наталлю, навучэнцаў 11 класа ДУА «Сярэдняя школа № 1 г. Мікашэвічы» Лунінецкага раёна Брэсцкай вобласці (кіраўнік Галік Е.Г.).

2.3. Узнагародзіць дыпламам III ступені Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь і каштоўным падарункам:

Кубліцкага Канстанціна, Малкаву Вольгу, членаў клуба «Лідар» ДУА «Гродзенскі раённы цэнтр пазашкольнай работы» (кіраўнікі Парай Т.М., Каленік І.І., Шандроха М.І.);

актыў краязнаўчага музея ДУА «Косаўская сярэдняя шко-

ла» Івацэвіцкага раёна Брэсцкай вобласці (кіраўнікі Бялевіч Н.Я., Савіцкая Р.А.);

творчую групу ДУА «Сярэдняя школа № 7 г. Кобрына» Брэсцкай вобласці (кіраўнік Шапацюк Н.І.);

творчую групу УА «Мінскі дзяржаўны гандлёвы каледж» (кіраўнік Сушкова Н.А.);

Камарову Юлію, Шымакову Святлану, навучэнцаў гуртка «Музеязнаўства» ДУА «Чэрыкаўскі цэнтр дзіцячага і юнацкага турызму, краязнаўства і экскурсій» Магілёўскай вобласці (кіраўнік Максіменка В.С.);

творчую групу навучэнцаў УА «Салігорскі дзяржаўны прафесійна-тэхнічны каледж» Мінскай вобласці (кіраўнікі Трыгубовіч Н.М., Саніковіч С.У.).

2.4. Узнагародзіць лаўрэатаў конкурсу дыпламам Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь:

Левасечку Паўла, Новік Марыну, Задзіран Анастасію, навучэнцаў ДУА «Ваўкавыскі раённы цэнтр турызму і краязнаўства дзяцей і юнацтва» Гродзенскай вобласці (кіраўнікі Калініна І.М., Левасечка А.Э., Ціханова С.А.);

творчую групу ДУА «Гімназія г. Крычава» Магілёўскай вобласці (кіраўнікі Сцяпанова І.М., Дамасканова Н.М.);

Чамбровіч Марту, Ерэмбетава Мікіту, Пабыльца Уладзіміра, навучэнцаў ДУА «Сярэдняя школа № 7 г. Навагрудка» Гродзенскай вобласці (кіраўнікі Неўжыцкая Д.У., Шуляк Д.У.).

3. Намінацыя «Адміністрацыйна-тэрытарыяльны раён у складзе горада»

3.1. Узнагародзіць дыпламам I ступені Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь і каштоўным падарункам:

Брычыкава Данііла, Несцяронка Глеба, навучэнцаў 8 класа УА «Наваполацкая дзяржаўная агульнаадукацыйная сярэдняя школа № 2» Полацкага раёна Віцебскай вобласці (кіраўнікі Седлавец В.В., Зуброва Е.В.).

3.2. Узнагародзіць дыпламам II ступені Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь і каштоўным падарункам:

творчы калектыў ДУА «Сярэдняя школа № 99 г. Мінска» (кіраўнік Сабалеўская З.К.);

Брузгіна Дзмітрыя, Чарвякова Андрэя, навучэнцаў 9 класа ДУА «Сярэдняя школа № 8 г. Магілёва» (кіраўнік Самарцова Т.М.);

Марачкоўскую Анастасію, Гарбачову Марыну, навучэнцаў УА «Наваполацкая дзяржаўная агульнаадукацыйная гімназія»

Полацкага раёна Віцебскай вобласці (кіраўнік Дабравольская І.В.).

3.3. Узнагародзіць дыпламам III ступені Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь і каштоўным падарункам:

калектыў навучэнцаў ДУА «Сярэдняя школа № 7 г. Магілёва» (кіраўнікі Рыжкова С.А., Карліна С.М.);

творчую групу ДУА «Цэнтр дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі «Кантакт» г. Мінска» (кіраўнікі Гудава Л.І., Кастырка Н.У.);

творчы калектыў аб'яднання «Экасвет» ДУА «Цэнтр дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі «Арт» г. Мінска» (кіраўнік Плёнкіна Е.А.);

Драздоўскую Маргарыту, Ясніук Дар'ю, навучэнцаў 11 класа ДУА «Сярэдняя школа № 2 г. Маладзечна» Мінскай вобласці (кіраўнік Шпетная В.У.).

3.4. Узнагародзіць лаўрэатаў конкурсу дыпламам Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь:

Звераву Анастасію, Грыцук Валерыю, навучэнцаў ДУА «Сярэдняя школа № 34 г. Гродна» (кіраўнікі Вялічка В.Р., Булай М.А.);

Загалоўскую Настассю, Купрэйчык Алену, навучэнцаў 10 класа ДУА «Сярэдняя школа № 4 г. Жодзіна» Смалевіцкага раёна Мінскай вобласці (кіраўнік Згрудна І.Г.).

4. Намінацыя «Сельскія населеныя пункты»

4.1. Узнагародзіць дыпламам I ступені Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь і каштоўным падарункам:

пошукава-даследчую групу навучэнцаў 10 класа ДУА «Астромицкая сярэдняя школа» Кобрынскага раёна Брэсцкай вобласці (кіраўнікі Тунчык Т.А., Абрамчук У.М.);

Кандратовіча Ігара, навучэнцаў 10 класа ДУА «Мёрская агульнаадукацыйная сярэдняя школа № 3» Віцебскай вобласці (кіраўнік Ермалёнак В.А.);

творчую групу навучэнцаў гуртка «Наша спадчына» УА «Залескі дзяржаўны вучэбна-педагагічны комплекс дзіцячы сад – сярэдняя школа» Глыбоцкага раёна Віцебскай вобласці (кіраўнікі Шарыпкін Р.Л.).

4.2. Узнагародзіць дыпламам II ступені Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь і каштоўным падарункам:

сяброў краязнаўчага гуртка «Жывіца» ДУА «Агульнаадукацыйная сярэдняя школа № 33 г. Брэста» (кіраўнікі Салапура А.П., Строкач А.П.);

сяброў краязнаўчага гуртка «Юны даследчык» ДУА «Плешчыцкая сярэдняя школа» Пінскага раёна Брэсцкай вобласці (кіраўнік Дубінецкая З.Д.);

сяброў клуба «Спадчына» ДУА «Бердаўскі навучальна-педагагічны комплекс дзіцячы сад – сярэдняя школа» Лідскага раёна Гродзенскай вобласці (кіраўнік Альшэўская Г.А.);

сяброў савета Народнага музея ДУА «Ільянская сярэдняя школа імя А.А. Грымаця» Вілейскага раёна Мінскай вобласці (кіраўнікі Юшко І.А., Сэсарава А.І.).

4.3. Узнагародзіць дыпламам III ступені Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь і каштоўным падарункам:

навучэнцаў гуртка «Музеязнаўства» ДУА «Міханавіцкая сярэдняя школа» Мінскага раёна (кіраўнік Леўкавец М.М.);

Храпкіна Івана, Гусеву Лізавету, Андрыянчыкаву Алесю, навучэнцаў ДУА «Насовіцкая сярэдняя школа» Добрушскага раёна Гомельскай вобласці (кіраўнік Серпікаў В.П.);

навучэнцаў выхаваўчага цэнтру «Благодарные потомки» УА «Новадзвявяткавіцкая сярэдняя агульнаадукацыйная школа» Слонімскага раёна Гродзенскай вобласці (кіраўнікі Ракуць В.У., Ракуць Т.П.);

Зяневіч Анастасію, навучэнку 11 класа ДУА «Сярэдняя школа № 43 г. Мінска» (кіраўнік Апацкая Т.М.);

сяброў краязнаўчага гуртка «Краязнаўцы» ДУА «Рамязоўская сярэдняя школа» Ельскага раёна Гомельскай вобласці (кіраўнік Трошка Л.Ф.);

калектыў навучэнцаў ДУА «Варацэвіцкая сярэдняя школа» Іванаўскага раёна Брэсцкай вобласці (кіраўнік Міховіч М.І.).

4.4. Узнагародзіць лаўрэатаў конкурсу дыпламам Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь:

Арсобу Юрыя, Беразнякова Кірыла, Смульку Аляксея, сяброў гуртка «Музейная справа» ДУА «Браслаўскі цэнтр дзяцей і моладзі» Віцебскай вобласці (кіраўнік Ставіцкі М.Т.);

Лапаца Аляксандра, Марцішовіч Вераніку, сяброў гуртка «Краязнаўства» ДУА «Ашмянскі раённы цэнтр дзіцяча-юнацкага турызму і краязнаўства» Гродзенскай вобласці (кіраўнік Кошань Т.В.);

Андрасюка Андрэя, Лукашонак Анастасію, Майсяёнак Таццяну, Сяргун Дар'ю, Шышкіна Дзмітрыя, навучэнцаў УА «Празароцкі дзяржаўны вучэбна-педагагічны комплекс дзіцячы сад – сярэдняя школа» Глыбоцкага раёна Віцебскай вобласці (кіраўнікі Дударонак М.С., Кішкурна А.В., Сулімава М.А., Сулімаў А.М.);

Навумаву Ніну, Белавусаву Таццяну, навучэнцаў ДУА «Сакольніцкі вучэбна-педагагічны комплекс дзіцячы сад – сярэдняя школа» Крычаўскага раёна Магілёўскай вобласці (кіраўнік Белавусава С.С.);

творчую групу навучэнцаў ДУА «Гімназія № 25 г. Мінска» (кіраўнік Пахвалёная А.К.);

Крывалапава Максіма, Раманенка Марыну, Шэйна Сяргея, навучэнцаў ДУА «Камарынскі Дом дзіцячай творчасці» Брагінскага раёна Гомельскай вобласці (кіраўнікі Глуўко Т.М., Крывалапава А.М., Леўчанка Е.Р.);

творчы калектыў навучэнцаў УА «Старасельская дзяржаўная агульнаадукацыйная сярэдняя школа Віцебскага раёна» Віцебскай вобласці (кіраўнік Юшкевіч М.Д.);

творчы калектыў навучэнцаў УА «Бабыніцкая дзяржаўная агульнаадукацыйная дзіцячы сад – сярэдняя школа Полацкага раёна» Віцебскай вобласці (кіраўнік Шклянкі З.Д.).

5. Намінацыя «Пасёлкі гарадскога тыпу»

5.1. Узнагародзіць дыпламам I ступені Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь і каштоўным падарункам:

выхаванцаў краязнаўчага гуртка «Радзімічы» ДУА «Астрынская сярэдняя школа імя А.С. Пашкевіч» і гуртка «Спадчына» Астрынскай гарпасялкавай дзіцячай бібліятэкі (кіраўнікі Скарынка Ю.Р., Сцяпанчанка Г.А.).

5.2. Узнагародзіць дыпламам II ступені Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь і каштоўным падарункам:

выхаванцаў клуба «Радавод» ДУА «Капаткевіцкая сярэдняя агульнаадукацыйная школа» Петрыкаўскага раёна Гомельскай вобласці (кіраўнік Сігай Н.А.);

Зяць Юлію, Ільянкову Ганну, Трухан Таццяну, навучэнцаў ДУА «Урэцкая сярэдняя школа № 2» Любанскага раёна Мінскай вобласці (кіраўнік Зуйкова Ю.А.).

5.3. Узнагародзіць дыпламам III ступені Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь і каштоўным падарункам:

Лявон Вікторыю, Ямант Іну, Странкова Мікіту, выхаванцаў патрыятычнага клуба «Родынь» ДУА «Радунская гімназія» Воранаўскага раёна Гродзенскай вобласці (кіраўнікі Габіс Ф.Ф., Фясенка І.І.);

Крыўко Кацярыну, Ібарву Алесю, навучэнцаў УА «Обальская дзяржаўная агульнаадукацыйная сярэдняя школа імя Героя Савецкага Саюза З.М. Партновай» Шумілінскага раёна Віцебскай вобласці (кіраўнікі Краўцова Т.У., Бадзешчанкава В.У.);

творчы калектыў навучэнцаў і педагогаў ДУА «Ветрынская сярэдняя школа імя Д.В. Цябута Полацкага раёна» Віцебскай вобласці (кіраўнік Арал Р.І.).

5.4. Узнагародзіць лаўрэатаў конкурсу дыпламам Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь:

Ахіценка Марыю, навучэнку ДУА «Цэнтр турызму і краязнаўства дзяцей і моладзі Крупскага раёна» Мінскай вобласці (кіраўнік Барысава А.Г.);

Чарнушэвіч Анастасію, Дзятло Арцёма, навучэнцаў УА «Сярэдняя школа № 2 г.п. Смільвічы» Чэрвеньскага раёна Мінскай вобласці (кіраўнік Фесенка Т.Ф.).

Фота Алеся САЧАНКІ

Па Беларусі – спадчыну збіраць!

Рэха публікацыі

З цікавасцю прачытаў артыкул Уладзіміра Пучынскага «Такія беларускія калядкі» ў № 2. Чытаў з прыемнымі ўспамінамі, бо акурат нядаўна – на праваслаўныя Каляды – я і сам быў у касцюме мядзведзя: з сябрамі калядавалі ў вёсцы Краснае Маладзечанскага раёна. Па-руску нам неяк і ў галаву не прыйшло спяваць, ды і не ведалі мы асабліва рускіх калядных песень. Размаўлялі па-беларуску ды і спявалі гэтаксама.

Аднак пытанне, якое закранае аўтар, важнае. Нешта я сумняваюся, каб нават у пачатку ХХ стагоддзя беларускія калядоўшчыкі віталі гаспадароў і гаспадынь словам «здравствуйте».

Мы сустракалі гаспадароў словамі:

«Калядую-калядую, каўбасу я чую.
Дайце мне каўбасу,
я дадому занясу!»

А маці казалі, каб далі нам сала.
Бярэце нажа тонкага,
урэжце сала тойстага.

Ні многа, ні мала – каб з торбы тырчала! (пазычылі, дарэчы, у зборніку беларускага фальклору).

Торба і лінейка (каб сала мераць) у нас былі. Вось толькі не спатрэбілася: сала не накалядавалі, аднак каўбаса была.

З песень збольшага спявалі «Зорку Бэтлеемску» і «Шчодры вечар, багаты вечар». Многія з тых, да каго мы ў той вечар завіталі, былі прыемна здзіўленыя. Але ніхто нас не выганяў. Наадварот, дзякавалі нам і запрашалі на наступны год. Добра памятаю хату пажылой пары Івана і Марыі. І ён, і яна глядзелі на нас, а слёзы каціліся з іх вачэй бобам – так мы іх узрушылі. Гаспадыня дык нават падпявала

«Зорку Бэтлеемску», праўда на рускі матыў.

Збольшага запомнілася душэўнасць людзей. І шмат хто дзякаваў якраз-такі за беларускую мову...

Думаю, варта падтрымаць думку Вашай жонкі, Уладзімір. Малайцы, што тыя дзеці хоць увогуле прыйшлі і павіншавалі. Аднак вы таксама маеце рацыю: дзеці ж не самі надумаліся, ім настаўнікі дапамагалі. А якія песні спяваць ды на якой мове – гэта ўжо пытанне да гэтых самых настаўнікаў. Бо пры жаданні, калядныя прыпеўкі на беларускай мове заўсёды можна знайсці ў сеціве. Але, вядома, праблема куды больш глабальная. Калі дзеткі прыйшлі з храма ў ваенным гарадку, то адкуль жа ім ведаць беларускамоўныя Калядкі, калі ўся Праваслаўная Царква ў Беларусі рускамоўная?..

Ілля ЛАПАТО,
журналіст,
г. Мінск

2 лютага ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь адкрылася выстаўка фатографа Лукаша Баксіка «Мацэвы штодзённага ўжытку». Таксама адбылася дыскусія з аўтарам выстаўкі.

Арганізатарамі выступілі Таварыства «Яўрэйскі Гістарычны Інстытут у Польшчы», Музей гісторыі польскіх яўрэяў, Фонд Аптаун, Польскі Інстытут у Мінску, Нацыянальны гістарычны музей Рэспублікі Беларусь. Галоўны фундатар праекта Trevor Gile.

Мацэвы – «камень, узведзены над пахаваннем», яўрэйскія надмагільныя пліты, камяні. Яны аздобленыя разнастайнымі сімваламі і надпісамі, нясуць у сабе інфармацыю пра жыццё канкрэтных людзей, сем'яў, цэлых мястэчак. Сёння вельмі складана злічыць, колькі мацэваў было да вайны на 1 200 яўрэйскіх могілках у Польшчы. Можна, некалькі дзясяткаў тысячаў, можа, і больш...

Каля чатырохсот яўрэйскіх могілак не захавалася. Яны былі распрацаваныя пад жыллё, спартыўныя пляцоўкі, сметнікі ці кар'еры – пясок з іх, змяшаны з чалавечымі парэшткамі, выкарыстоўваўся для пабудовы жылых дамоў. На ста пяцідзяткаў могілках можна знайсці толькі крыху больш за сто надмагілляў. Пад час вайны нямецкія акупанты брукавалі імі падворкі жылых будынкаў, умацоўвалі дарогі, ставілі з іх мury. Гэтыя традыцыі пасля вайны працягвалі палякі. Мацэвамі быў выкладзены супрацьпажарны басейн, чыгуначны насып, бераг ракі. З іх рабілі печы, падлогі, бардзюры. У польскіх вёсках можна знайсці сотні тачыльных колаў, зробленых з мацэваў. На іх усё яшчэ бачныя надпісы на іўрыце.

«Страчанья» яўрэйскія могілкі

Л. Баксік, А. Астаповіч, І. Тэрасімава, А. Станкоўскі

Лукаш Баксік сочыць за лёсам яўрэйскіх надмагілляў. Ён знаходзіць збудаванні з мацэваў, сутыкаецца з каталіцкімі надмагільнымі плітамі, з якіх забыліся сцерці яўрэйскія літары, размаўляе з людзьмі, якія ведаюць, што маюць на сваіх падворках і не бачаць у гэтым нічога дрэннага.

«Мацэвы штодзённага ўжытку» – гэта пачатак вялікага праекта. Яго аўтар імкнецца адшукаць мацэвы і вярнуць іх на сваё месца – на яўрэйскія могілкі. Але многія з іх папярэдне трэба ўпарадкаваць.

Выстаўка атрымала станоўчыя вынікі сярод наведнікаў. Думаю, у фотамас-така атрымалася прыцягнуць увагу да праблемы зруйнавання яўрэйскіх могілак і таксама іх «рэарганізацыі».

Пасля афіцыйнай прэзентацыі разгарнулася дыскусія, мадэратарам якой выступіў Антон Астаповіч (які раней атрымаў дыплом-падзяку за дапамогу ў арганізацыі выстаўкі і падтрымку праекта). Прысутнічалі і адмыслова запрошаныя эксперты з розных галінаў, якім была дадзена магчымасць выказацца па пытаннях захавання культурнай (матэрыяльнай і нематэрыяльнай) спадчыны яўрэяў і вызначыцца, калі змянілася

стаўленне да культурнай спадчыны ў нашай штодзённасці.

Наш кар.
Фота
Наталі КУПРЭВІЧ

Выступленне І. Тэрасімавай пад час дыскусіі

Ад рэдакцыі. Сітуацыя з мацэвамі, як і ўвогуле з яўрэйскімі могілкімі, трагічная як у Польшчы, так і ў Беларусі. Хіба толькі ў апошнія дзесяцігоддзі яна пачала мяняцца ў лепшы бок дзякуючы ўвазе да яўрэйскіх могілкімаў сённяшняй моладзі (усіх канфесіяў!) і, у першую чаргу, моладзевых валанцёрскіх групаў, якія на грамадскіх пачатках праводзяць добраўпарадкаванне пахаванняў.

Варта было б звярнуць увагу на стан яўрэйскіх могілкімаў Беларусі, у першую чаргу, мясцовым Саветам. Узвышэнне іх свядомасці і адказнасці за захаванне нашай спадчыны – першапачатковая задача ўсіх ідэалагічных структураў на мясцовым узроўні.

Знішчаны Казімір

Звыдатным беларускім археолагам, доктарам гістарычных навук, прафесарам Сяргеем Рассадзіным шчаслівы лёс звёў мяне летась, калі ён з групай студэнтаў Горацкай сельскагаспадарчай акадэміі праводзіў археалагічныя даследаванні на тэрыторыі Лаўрышаўскага манастыра. Тады ж ён запрасіў мяне на раскопкі старажытнага беларускага горада Казіміра, які існаваў больш за 350 гадоў таму на тэрыторыі сённяшняга Светлагорскага раёна. Зараз на гэтым месцы размяшчаецца вёска Каралеўская Слабада.

Цёплай вераснёўскай раніцай мы аўтобусам пры-

садзім натрапіў на цікавы дакумент – грамату на польскай мове, напісаную ў 1643 годзе ад імя каралевы Рэчы Паспалітай Цэцыліі Рэнаты. У ёй гаварылася аб «прывілеі гораду Казіміру ў старостве Бабруйскім...». Да таго часу ніхто з гісторыкаў не ведаў ніякага «горада Казіміра» на рацэ Бярэзіне ў старостве Бабруйскім. Пачаліся навуковыя пошукі.

раду ў 1643-м было дадзенае магдэбургскае права. На гербе была ваява залатога льва з мячом у лапе пад зоркай. У горадзе былі ратуша з гадзіннікам, прыстань, тут праводзіліся чатыры кірмашы ў год. Развіваліся і шматлікія рамёствы: выплаўлялася шкло, выраблялася кафля, кваліфікаваныя майстры займаліся апрацоўкай металу. І сёння на гэтым месцы, магчыма,

існаваў бы вялікі сучасны горад, калі б не вялікая бяда, якая абрынулася тады на ўсю Беларусь.

У 1654 годзе пачалася самая кровапралітная вайна на тэрыторыі Беларусі паміж Рэччу Паспалітай і Маскоўскай дзяржавай, якая цягнулася доўгіх 14 гадоў. Вынікі яе для Вялікага Княства Літоўскага былі трагічныя: насельніцтва нашай Радзімы скарацілася з 2,9 мільёна да 1,4 мільёна чалавек, былі разбураныя і спаленыя амаль усе захопленыя гарады і вёскі, сотні тысячаў нашых суайчыннікаў былі сагнаныя ў рабства. Пасля той, самай разбуральнай у гісторыі Беларусі, вайны наш народ дасягнуў сваёй даваеннай колькасці толькі праз 122 гады. На пачатку 1655-га расійскімі войскамі пад кіраўніцтвам гетмана Івана Залатарэнкі быў знішчаны разам з жыхарамі і горад Казімір.

С. Рассадзін выводзіць мяне на высокую пляцоўку, адкуль адкрываецца цудоўны краявід на Бярэзіну і яе зарэчныя далі. Тут стаяла праваслаўная царква. У час раскопак пад месцам яе колішняга знаходжання было знойдзена шмат абгарэлых чалавечых костак. Напэўна, жыхары горада, якія не паспелі збегчы, былі загнаныя ў праваслаўны храм і спаленыя там разам з будынкам царквы. У некаторых публікацыях горад Казімір называюць Беларускай Атлантайда. Але легендарная Атланта знікла ў выніку прыродных катаклізмаў, а Казімір – у выніку разбуральнай вайны і чалавечай жорсткасці.

Непадалёку царквы знаходзілася гарадская рату-

Герб г. Казімір

ша. С. Рассадзін гаворыць, што на гэтым месцы ў культурным слоі быў знойдзены валун з выявай крыжа, які быў, верагодна, у падмурку ратушы. Тут жа на невялікай глыбіні былі знойдзеныя чалавечыя шклеты з рубленымі ранами.

За час правядзення раскопак было знойдзена шмат цікавых прадметаў, што адносяцца да XVII стагоддзя і пацвярджаюць знаходжанне ў гэтым месцы горада Казіміра: фрагменты керамічнай кафлі, шкляных і фаянсовых вырабаў, наканечнікі стрэлаў і арбалеатаў. На няўнасць горада ўказваюць і знойдзеныя манеты, таму што ў той час у сельскай мясцовасці грашыма не карысталіся, а быў натуральны абмен. Вялікай нечаканасцю з'явілася знаходка бранзалеткі і прасніцы з шырокай адтулінай, рэчаў, характэрных для сярэдзіны I тысячагоддзя нашай эры. А знойдзеная крэмніевая нажападобная пласціна наогул адносіцца да бронзавага веку. Многа цікавых рэчаў знаходзяць на сваіх агародах і мясцовыя жыхары. За час майго прабывання навучэнцамі Светлагорскага каледжа быў зроблены раскоп плошчаю 16 квадратных метраў. У культурным слоі былі знойдзеныя каваныя цвікі, кавалкі керамікі, глінянага посуду і іншае.

Сяргею Рассадзіну пананцавала на аднадумцаў. У археалагічных даследаваннях яму дапамагаюць і тэхнікай, і людзьмі старшыня Светлагорскага райвыканкама Сяргей Максіменка і яго намеснік Сяргей Мяркулаў. У раскопках прымалі ўдзел таксама мясцовыя вучні, студэнты Мазырскага педагагічнага ўніверсітэта.

Напрыканцы нашай сустрэчы Сяргей Рассадзін прапанаваў мне наведаць Светлагорскі гісторыка-краязнаўчы музей, дзе выстаўлены больш за тысячу экспанатаў, знойдзеных у час раскопак. Археалагічныя даследаванні будуць працягвацца і, безумоўна, прынясуць шмат новых знаходак і адкрыццяў.

Лявон ЦЕЛЕШ,
г. Дзяржынск
Фота аўтара

Навучэнцы Светлагорскага каледжа на раскопках (у цэнтры – С. Рассадзін)

былі на месца археалагічных раскопак. Навучэнцы Светлагорскага індустрыяльнага каледжа пад кіраўніцтвам выкладчыка Генадзя Рызнавокага пачалі раскопку на месцы верагоднага гандлёвага пляца старажытнага горада. А мы тым часам прайшліся па мясцінах, дзе існаваў горад. Сяргей Яўгенавіч распавёў шмат цікавага аб трагічнай гісторыі горада, аб выніках археалагічных даследаванняў, якія ён тут праводзіць ужо больш за 5 гадоў. Прыярытэт у адкрыцці месцазнаходжання горада Казіміра належыць менавіта яму, хаця і да яго «тэарэтычна» гісторыкам было вядома, што існаваў старажытны горад, але ў дакументах ён быў абазначаны недзе паміж Бабруйскай і Рагачовай.

Гісторыя адкрыцця Сяргеем Рассадзіным горада пачалася з 2001-га, калі ён быў запрошаны ў Варшаву для выступу з дакладам. Тады ж вучоны наведаў Галоўны архіў старажытных актаў, дзе зберагаюцца дакументы і па Беларусі. У архіве Радзівілаў С. Рас-

У 1637 годзе кароль Рэчы Паспалітай Уладзіслаў IV Ваза ўзяў шлюб з дачкой аўстрыйскага імператара Фердынанда II Цэцыліяй Рэнатай Габсбург. Праз два гады Бабруйскае староства перайшло ва ўладанне польскай каралевы і вялікай княгіні Вялікага Княства Літоўскага. Цэцылія Рэната вырашыла стварыць тут тэрыторыю, спрыяльную для развіцця гандлю і рамёстваў, гаворачы сучаснай мовай – свабодную эканамічную зону. Паколькі Цэцылія Рэната была каралевай, дык і паселішча на беразе Бярэзіны назвала Каралеўскай Слабадой. Гэта быў папярэднік горада Казіміра. На той час гэта было вялікае паселішча: уздоўж стромкага берага Бярэзіны ён распасціраўся амаль на паўтара кіламетры, а ўглыб – на кіламетр. Каралева ў 1640 годзе нарадзіла сына Жыгімонта Казіміра і вырашыла назваць свой горад яго імем – Казімір. Новаму го-

Загадчыца Светлагорскага музея Людміла Грабко перад стэндам, прысвечаным Казіміру

15 лютага – Дзень памяці воінаў-інтэрнацыяналістаў

Пра кнігу Фёдара Палачаніна «Недаспяваная песня» наша газета пісала ў 2009 годзе. Нагадаем, яна – пра 55 юнакоў з Докшыччыны (радзімы пісьменніка), жыцці якіх абарваліся ў войску ў мірны час. Аўтар доўгі час збіраў гісторыі трагедыяў, каб выдаць кнігу. З ягонай ініцыятывы ў гэтым горадзе таксама з'явілася алея Памяці – жывы помнік загінулым. Сённяшня ж публікацыя прымеркаваная да канкрэтнай даты – дня вываду саветскіх войскаў з Дэмакратычнай Рэспублікі Афганістан, дзе за гады ваенных дзеянняў удалечыні ад Радзімы загінула больш чым паўтары тысячы беларускіх хлопцаў. А яшчэ колькі вярнулася калёкамі – фізічна, маральна?.. Тэксты ўзятыя з названай кнігі і зборніка «Недаспяваная песня ў сэрцы гучыць», якую Ф. Палачанін выдаў як працяг першай.

Засталіся сын і рэчка, лес і горы...

Нарадзіўся Генадзь Васільевіч Васюковіч 3 кастрычніка 1960 года ў вёсцы Чарніца-2 Докшыцкага раёна. Вучыўся ў Бягомльскай, потым у Пастаўскай школа-інтэрнатах. Працаваў лесарубам у Бярэзінскім лясніцтве. У маі 1980 года прызваны ў шэрагі Узброеных Сіл. Служыў у воінскай часці горада Хімкі, потым быў пераведзены на касмадром Байканур. Пасля праходжання тэрміновай службы вучыўся ў школе прапаршчыкаў у Мінску. З 1982-га служыў у званні прапаршчыка ў гарадскім пасёлку Ветрына Полацкага раёна. 13 чэрвеня 1984 года накіраваны ў Афганістан.

Прапаршчык Г.В. Васюковіч загінуў 13 красавіка 1986 г. у час баявой аперацыі. Пахаваны ў горадзе Орша на могілках Ліпкі.

Трынаццаць – чысло нешчаслівае. Так лічыць Ніна Іосіфаўна – маці Генадзя. У жніўні 1983 года сын ажаніўся. Аб тым, што будзе накіраваны на службу ў Афганістан, ён ведаў загодзі і таму не мог дачакацца нараджэння дзіцяці. І вось 5 чэрвеня 1984 года нарадзіўся сыноч Андрэй, а 13-га чысла гэтага ж месяца Генадзя адправілі ў Афганістан. Можна ўявіць, з якім настроем і з якімі думкамі пакідаў сям'ю малады бацька. Ён добра ведаў, што яго чакае.

Чужая далёкая краіна сустрэла беларускіх хлопцаў ня звыклым ландшафтам, нясперпнай спякотай, салёнай вадой і суровымі ваеннымі ўмовамі, вядомымі толькі тут, у Афганістане. Спачатку здавалася, што яны бачаць жаклівы сон ці страшны фільм. Але гэта была афганская рэальнасць з пастаяннай трывогай і небяспекай. Вельмі ўзрушылі Генадзя першыя параненыя і забітыя сябры. Удзень і ўначы яны стаялі перад яго вачыма.

Кажуць, што чалавек да ўсяго прывыкае. З часам і Генадзь ваенныя ўмовы не здаваліся такімі надзвычайнымі, як спачатку. У вольныя хвіліны ён любіў пісаць лісты дадому, маці, сваім сябрам. Былі ў яго і радасныя моманты – лісты з роднай старонкі. А калі пошта затрымлівалася, моцна хваляваўся і перажываў.

Спачатку Генадзь з вялікай цікавасцю глядзеў на горы, бо раней бачыў іх толькі на карцінках і ў кіно. А тут яны пастаянна акружалі яго, але не радавалі вока беларускага хлопца ні сваёй веліччу, ні сваёй незвычайнасцю. Генадзь ведаў, што гэта ўсё не

роднае, а чужое і небяспечнае. Неаднойчы, глядзячы на горы, уяўляў перад сабой беларускія краявіды. Часта прыгадваў, як сядзеў з вудай на беразе роднай рэчкі Чарнічкі, як блукаў па лясных сцяжынках у пошуках баравікоў. Ведаў многія мясціны, дзе найбольш шанцавала толькі яму. Не раз успамінаў выпадак, калі пад вечар натрапіў на ягадную палю. Так захапіўся, збіраючы ягады, што не заўважыў, як сцягнула. А ягадаў было яшчэ шмат, таму і вырашыў заначаваць у лесе, каб зранку прадоўжыць іх збор. Сабраныя ягады Генадзь прадаваў, а за выручаныя грошы купляў сабе ўсё неабходнае.

На чужыне Генадзь часта вяртаўся думкамі ў дзяцінства і юнацтва. Там ён найчасцей быў дома, побач з любым сыночкам Андрэйкам і жонкай Алай. Пастаянна помніў і пра маці, сяцёр, братоў, шматлікіх сяброў. Вельмі хацелася ў далёкую і такую блізкую родную вёсачку. Хоць на хвілінку, каб пабачыцца з роднымі, прагнаць надакучлівую смагу і абліцца халоднай вадой са свайго калодзежа. Толькі воінскі абавязак трымаў Генадзя ўдалечыні ад Радзімы, у непрыступных гарах, дзе пад пякучым сонцам ён абліваўся салёным потам. У адным з баёў яго параніла ў руку, і тады тут пралілася і Генадзева кроў.

Пасля лячэння ў шпіталі ён атрымаў водпуск на пяць дзят дзён. Нарэшце адбылася такая доўгачаканая і радасная сустрэча са сваёй сям'ёй, роднай матуляй, братамі і сёстрамі, сябрамі і знаёмымі.

Непрыкметна праляцеў водпуск. Патрэбна было вяртацца ў Афганістан. Ніна Іосіфаўна прыгадвае апошнюю сустрэчу з сынам.

Ужо развітаўшыся з роднымі, Генадзь праз колькі часу вярнуўся з дарогі, моўчкі зайшоў у бацькоўскую хату і сеў. Маці ў трывозе спытала:

– Чаму ты, сыноч, вярнуўся? Ці, можа, што забыўся?

Генадзь задумна адказаў: – Мне так моцна захацелася яшчэ раз вярнуцца хоць на трохкі. Здалося, што я сюды больш ніколі не вярнуся...

Сын паехаў, а ў матчынае сэрца пасля гэтых слоў закралася трывога. З нецярпеннем чакала Ніна Іосіфаўна ад Генадзя вестачку. Нарэшце прыйшло пісьмо, у якім ён пісаў: «Вот я снова уже за горами. И кругом горы и горы, камни на камне. Мне отпуск сейчас кажется ночным сном. Так всё быстро и стремительно прошло, что кажется, я не был на своей земле. И вот опять вижу своих товарищей. Жаль, что среди них уже нет двоих друзей. Я их больше не увижу никогда. Вот так часто случается на этой земле, где везде ждут нас душманы... и вот уже на другой день я слышу над головой гул винта вертолёта...».

Генадзева служба з нялёгкімі ваеннымі буднямі працягвалася. Баявыя аперацыі займалі па дватры тыдні. Верны воінскай прысязе, Генадзь, як сапраўдны патрыёт, працяўляў смеласць і мужнасць.

Нарэшце наблізіўся і канец службы ў Афганістане, якога так чакаў сам Генадзь і ўсе родныя. Ужо былі складзеныя рэчы ў дарогу, падрыхтаваныя дакументы і білет на самалёт. Наперадзе было толькі апошняе баявое заданне. Але зноў 13-е чысло...

13 красавіка 1986 года Генадзь быў цяжка паранены і, страціўшы прытомнасць, памёр. Гэты дзень забраў з жыцця Генадзя, у маці – сына, у братоў і сяцёр – брата, у жонкі – мужа, а ў маленькага Андрэйкі – тату. Колькі гора і слёз ён прынес усім!

Ніна Іосіфаўна са слязьмі на вачах успамінае:

– Прывезлі цынкавую труну. Нават акенца ніякага не было. Толькі надпіс... Не бачыла, каго хавала. Можа, сыночка майго там і не было...

Ужо шмат гадоў беражэ Ніна Іосіфаўна сынавыя лісты, перачытвае іх зноў і зноў. Усе яны прасякнутыя любоўю да маці і родных, клопатамі аб блізкіх. У кожным – просьба пісаць часцей і пабольш. Яго цікавіла ўсё: не толькі сваякі,

але і сябры, суседзі, знаёмыя, родны саўгас, нават любімыя рэчка і лес. Душэўная сувязь з роднай старонкай давала яму сілы, дапамагала пераадолець ваенныя нягоды. Генадзь прызнаваўся: «Я часто вспоминаю всю нашу деревню, когда трудно». Ён пісаў родным: «Я пишу и думаю, как хорошо в Союзе. Особенно в

Пісьмо на Радзіму

Далёкая, чужая старана,
Нямілья для сэрца краявіды.
І Беларусь у памяці адна,
А да вайны я не магу стрымаць агіды.
І тут я не адзін – з сябрамі,
Якія гінучь ледзь не кожны дзень
Ад рук душманаў, што заселі за гарамі,
І ходзяць, быццам здані, быццам цень.
Я тут ужо не першы год,
А думкамі я на Радзіму рвуся.
І ўявіць сябе я не магу
Без майё любай Беларусі.
Афганістан – краіна гор і пылу.
То холадна, а то гарачыня.
Я так бы да цябе імчайся без упынку,
Чарнічка ненаглядная мая.
Мне вёсачка мая прыходзіць ў сны,
То з вудай ля ракі сяджу, то ягады збіраю.
Такімі роднымі здаюцца мне яны –
Мае вяскоўцы, якіх я часта ўспамінаю.
Як хочацца абняць сваю матулю,
Сыночка б мне пагушкаць на руках.
І прытуліць да сэрца дарогую,
Яна са мною толькі ў снах.
Хто не бываў у далёкай старане,
Не дыхаў горкім, едкім пылам,
Няхай таго разлука абміне
З сваёй зямлёй і маці з сынам.

Ала СУШКО, настаўніца Бягомльскай СШ

нашай деревишке, чистый воздух, не то, что здесь. Даже сейчас и то пыль глотаем килограммами. А когда подумаешь о лесе, всё кажется сказкой. Вот как бывает в жизни изменчиво и как по-разному живут люди. У каждого разные идеи и взгляды...».

Толькі сапраўдны патрыёт, чалавек чулай душы і вялікага сэрца мог напісаць такія шчырыя словы і да канца сумленна выканаць свой воінскі абавязак.

За мужнасць і гераізм старшына разведвальнай роты прапаршчык Генадзь Васільевіч Васюковіч узнагароджаны медалямі «За адвагу», «Воіну-інтэрнацыяналісту ад удзячнага афганскага народа» і пасмяротна ордэнам Чырвонай Зоркі.

Фёдар ПАЛАЧАНІН

«Недаспяваная песня» – гэта не проста кніга, гэта нешта большае, гэта 55 розных лёсаў, розных жыццяў, якіх абарваліся ў самым росквіце. Гэтыя маладыя хлопцы недаспявалі, недалюбілі. Яны – пажыццёвы боль сваіх маці.

Чытаем кнігу – і шчыраць сэрца. Асабліва хвалючым мне падаўся лёс Васюковіча Генадзя, які загінуў далёка ад роднага дома, у Афганістане. Аб чым думаў хлопец, знаходзячыся далёка ад дома? Вядома, аб Радзіме.

Дзень нараджэння – у музеі

Першай музейнаю вечарынай, якая ўшанавала юбілеі і дні нараджэння вядомых беларускіх пісьменнікаў, распачаў «Год Кнігі» Дзяржаўны літаратурны музей. На імпрэзе ўшаноўвалі трох сучасных літаратараў, якія нарадзіліся ў студзені: празаіка Алеся Савіцкага, родам з Полацка, і двух палешукоў – паэта і празаіка з в. Да-выдавчы Калінкавіцкага раёна Яўгена Каршукова і да-

вежа» Васіль Шыркі і «Гаспадыня» Зіновій Прыгодзіч, загадчыкі аддзелаў прозы і паэзіі часопіса «Нёман» Алег Ждан і Юрый Сапажкоў, журналістка і пісьменніца Ірына Масляніцына, пісьменнік Мікола Багадзяж, дырэктар выдавецтва «Чатыры чвэрці» Ліліяна Анцух і інш. У вітальным слове дырэктар музея Лідзія Маркарэвіч падкрэсліла значнасць такіх сустрэчаў для папулярызацыі і захавання літара-

жальніку ў паўсядзённым жыцці. Ён пачаў сваю гаворку з успамінаў. На літаратурную творчасць яго натхніў купа-лаўскі «Курган», які чытаў байцам у далёкім 1942 годзе ў полацкім лесе. Аляксандр Ануфрыевіч выказаў занепакоенасць, што сёння «свет разбуральны пажырае свет стваральны». Творца параўнаў дэструктыўную ідэалогію са статкам бізонаў, які нясецца па краіне і пакідае пасля сябе пустэчу – як на зямлі, так і ў чалавечых душах. Таму на долю літаратараў выпадае цяжар супрацьстаяць гэтай навалі і несці чалавеку высокія ідэалы патрыятызму і любові.

Яўген Каршукоў раскажа пра сваю працу ў студыі ваенных пісьменнікаў пры ДOME афіцэраў ў Мінску, якой кіруе ў свае 80 гадоў, пра таварыства кнігалюбаў, якое адзначыла 35-гадовы юбілей, пра аб'яднанне «Доблесть», якому больш за паўвека. Закончыў Я. Каршукоў сваё выступленне сваім вершам са зборніка «Над векавечным Бугам».

Напрыканцы ўзяў слова «самы малады» (толькі 65), але не менш «пладавіты» (агульны тыраж яго кніг складае паўмільёна асобнікаў) Георгій Марчук. Ён – сакратар Саюза пісьменнікаў Беларусі, узначальвае Грамадскі савет па маральнасці, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі (1996). У творчым багажы пісьменніка дзесяць

З. Пятровіч, Г. Марчук, М. Котаў

тамоў мастацкіх твораў розных жанраў: восем раманаў, пяцьдзясят п'есаў, сто навелаў, трыццаць казак, пяць кінасцэнараў, чатырыста афарызмаў. Да ўсяго варта дадаць, што прысутныя ў гасціннай зале музея маглі пабачыць, як ён выдатна танчыць і спявае народныя прыпеўкі.

Разам з кветкамі і пажаданнямі здароўя, творчага даўгалецця і плёну пісьменнікі атрымалі ад музея сімвалічныя сувеніры – пачкі пісчэй-

паперы для стварэння будучых твораў.

Прачытаў свае вершы і заспяваў пра радзіму і родную мову паэт і бард Зміцер Пятровіч. Музычныя віншаванні таксама падаравалі майстры народных спеваў і танцаў з Дзяржаўнага музея архітэктуры і побыту Валянціна Быліна і Ніна Мароз разам з вядомым фалькларыстам Міколам Котавым.

С. АЛАВЕЙКА

Фота Наталі КУПРЭВІЧ

Г. Пашкоў, Я. Каршукоў, А. Савіцкі

выд-гарадзенца празаіка, сцэнарыста і драматурга Георгія Марчука. У зале сабраліся сябры, аматары творчасці, выказаць словы падзякі і пашаны прыйшлі фалькларыст і культуролаг Мікола Котаў, доктар філалагічных навук Іван Саверчанка, драматург Анатоль Дзялендзік, празаік Аркадзь Груздоў, галоўны рэдактары часопісаў «Белая

турнай спадчыны і выказала пажаданне, каб яны сталі традыцыйнымі.

Першае слова вядучы вечарыны паэт Генадзь Пашкоў даў Алесю Савіцкаму, ветэрану Вялікай Айчыннай вайны, за плячыма якога 59 гадоў руплівай літаратурнай працы, носьбіту традыцыяў высокага патрыятызму ў літаратуры і іх прадаў-

Працяг тэмы

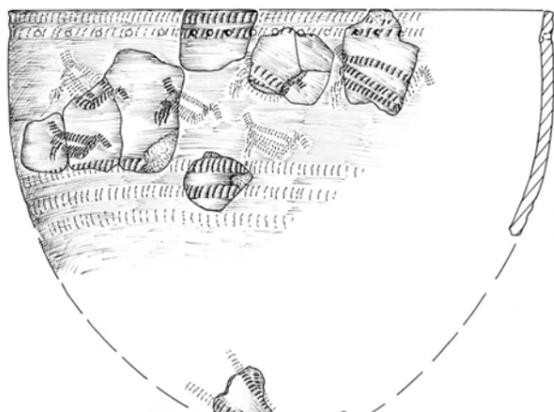
Далетапісная гісторыя Клімавіцкай зямлі

Дзень добры, паважанае рэдакцыя «Краязнаўчай газеты»! Даслаць гэты радкі падтурхнуў надрукаваны вамі артыкул за снежань 2011 № 48 пад назвай «Памежная зямля скарбаў» пра гісторыю Клімавіцкай зямлі. У ім аўтар сцвярджае, што «...далетапісны перыяд і надалей застаецца бедным на гістарычныя артэфекты. Стаянак даіндаеўрапейскіх плямёнаў на Клімаўшчыне не знойдзена». Пасля такіх словаў стала неяк крыўдна за свой родны куток і за працудаследчыкаў, якія ўжо каля васьмідзесяці гадоў вывучаюць помнікі археалогіі каменнага веку на тэрыторыі Клімавіцкага раёна. Таму прапаную вам невялічкі экскурс у гісторыю вывучэння далетапіснага перыяду на Клімавіцкай зямлі.

Вывучэнне археалагічных помнікаў на Клімаўшчыне пачалося ў другой палове XIX стагоддзя і звязанае з дзейнасцю такіх навукоўцаў, як А.А. Спіцын, С.Ю. Чалойскі, Е.Р. Раманаў, С.І. Яраслаўцаў. Аднак гэтых даследчыкаў у большай ступені цікавілі археалагічныя помнікі, якія адносяцца да эпохі сярэднявечча. Даследаванне ж помнікаў каменнага веку пачалося толькі ў 1920-я гады. Тут працавалі К.М. Палікарповіч, А.Л. Аніхоўскі, С.С. Шутаў. У пасляваенны час тут шчыравалі Я.А. Шмідт, А.Г. Калечыц, В.Ф. Капыцін. З 1994 па 1998 год археалагічная экспедыцыя гістарычнага факультэта Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А.А. Куляшова пад кіраўніцтвам В.Ф. Капыціна правяла суцэльнае абследаванне тэрыторыі Клімавіцкага раёна з мэтай падрыхтоўкі выдання «Археалагічныя помнікі Клімавіцкага раёна Магілёўскай вобласці» (Магілёў, 1998). Так, паводле дадзеных гэтага выдання, за амаль васьмідзесяцігадовы перыяд археалагічных працаў (1924–1998) на тэрыторыі Клімавіцкага раёна выяўлены каля 119 пом-

нікаў археалогіі, у тым ліку 29 стаянак каменнага веку.

Але ні адзін з вышэй названых даследчыкаў не праводзіў раскопак на помніках каменнага часу. Усе археолагі задаволь-

Рэканструкцыя неалітычнага гаршка з выявай птушкі (мал. У. Коласава)

Раскопкі на стаянцы Рудня-1 (2008 г.)

валіся толькі павярхоўнымі зборамі, што звужала нашыя ўяўленні пра найстарыя жытнёвыя гісторыю Клімаўшчыны.

Найновы этап у гісторыі вывучэння археалагічных помнікаў каменнага веку Клімавіцкага раёна звязаны з імем беларускага археолага, кандыдата гістарычных навук А.У. Коласава, які вядзе пошукі ў дадзеным раёне штогод, пачынаючы з восені 2005-га.

Даследаваннямі Аляксандра Уладзіміравіча адкрытыя 18 новых стаянак эпохі каменя, сярод атрыбутованых тры адносяцца да фінальнага палеаліту (14(12) – 10 тысячаў гадоў таму), чатыры да мезаліту (10 – 7(6) тысячаў гадоў таму), сем да неаліту (канец 5 (канец 3) – пачатак 2 тысячагоддзя да н.э.). На трох стаянках (Стары Дзедзін-4, Рудня-1, Барысавічы-4) былі праведзеныя археалагічныя рас-

копкі, якія дазволілі сабраць калекцыю артэфектаў (больш за 45 тысячаў адзінак), у тым ліку каменныя прадметы ўзбраення (наканечнікі стрэлаў, дзідаў, дроцкіцаў), прылады працы (нажы, разцы, праколкі, скрабкі, тапары), а таксама вялікая колькасць фрагментаў ляпной неалітычнай керамікі, сярод якіх вылучаюцца фрагменты з выявамі птушкі (знойдзеныя пры раскопках стаянкі Рудня-1 у 2008 годзе). На тэрыторыі Усходняй Беларусі падобныя знаходкі зробленыя ўпершыню, а на тэрыторыі нашай краіны гэтае месцазнаходжанне з арнітаморфнымі малюнкамі на кераміцы – шостае па ліку.

Такім чынам, на сённяшні дзень на тэрыторыі Клімавіцкага раёна вядома больш за 40 стаянак даіндаеўрапейскіх плямёнаў, невялікая частка з якіх вывучаная стацыянарнымі раскопкамі. Але гэта дазваляе вучоным рабіць высновы аб часе першапачатковага засялення Клімаўшчыны ў эпоху каменя.

Пятро ШАШКОЎ,
метадыст Клімавіцкага ЦТКІЭ

ЛЮТЫ

20 – Цікоцкі Міхаіл Яўгенавіч (1922, Бабруйск), мовазнаўца, журналіст, заслужаны работнік адукацыі Беларусі, заслужаны работнік вышэйшай школы Беларусі – 90 гадоў з дня нараджэння.

21 – Міжнародны дзень роднай мовы.

24 – Хвораст Іван Маркавіч (1902, Пружанскі р-н – 1983), танцоўшчык, балетмайстра, збіральнік беларускага харэаграфічнага фальклору, заслужаны работнік культуры Беларусі – 110 гадоў з дня нараджэння.

26 – «Літаратура і мастацтва» (Мінск; 1932), грамадска-палітычная і літаратурна-мастацкая газета – 80 гадоў з пачатку выдання.

29 – Бялыніцкі-Біруля Вітольд Каэтанавіч (1872, в. Крынкі Бялыніцкага р-на – 1957, Масква), беларускі і рускі жывапісец-пейзажыст, народны мастак Беларусі – 140 гадоў з дня нараджэння.

29 – Нацыянальны акадэмічны народны хор Рэспублікі Беларусь імя Г.І. Цітовіча (Мінск; 1952), адзін з вядучых мастацкіх калектываў Беларусі, лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола Беларусі (1968) – 60 гадоў з часу стварэння.

Гарыць пад'езд

Як правіла, большая частка пажараў у падвалах жылых дамоў адбываецца з-за грамадзянаў, якія карыстаюцца запалкамі і іншымі небяспечнымі прыборамі асвятлення, кураць і кідаюць незатушаныя цыгарэты. А бываюць выпадкі, калі насуперак усім патрабаванням пажарнай бязпекі жыхары захоўваюць у падвальных памяшканнях вадкасці, што лёгка ўзгараюцца, складзіруюць будаўнічыя матэрыялы ці старую мэблю і тым самым ствараюць пагрозу здароўю жыхароў.

Калі вы пабачылі задымленне ці ўзгарэнне ў пад'ездзе, неабходна патэлефанаваць у пажарную службу "101"! Ні ў якім выпадку не ісці самім у падвал, бо гэта можа закончыцца трагічна. Але калі вы апынуліся там на момант пажару, то раім прабірацца нізка прыгнуўшыся ці паўзком. Пастарайцеся дыхаць праз тканіну ці анучу. Калі вы заблуклі, пастарайцеся вызначыць, у які бок больш выцягвае дым: там хутчэй за ўсё дзверы.

Калі ваша кватэра размешчана на першым паверсе і вы заўважылі дым, то першапачаткова адчыніце вокны (але не дзверы ў пад'езд), пасля выйдзіце з кватэры і папярэдзьце суседзяў. На вышэйшых паверхах таксама рэкамендуем адкрыць вокны. Чакайце пажарную службу на вуліцы!

Вольга ЦЫНКЕВІЧ, інспектар ЦПАНС, г. Мінск

У тэатры «Зьніч»

13 лютага маленькія глядачы адправяцца ў вандроўку з галоўнымі героямі лялечнага мнаспектакля Л. Мікіты «**Пра ката Сафрона і пеўніка Андрона**». Што застаецца рабіць кату Сафрону, калі злая Мача выгнала яго з роднай хаты? Адно выйсце: ісці ў белы свет шчасця шукаць. А ці можна знайсці яго? Вядома ж, калі ў цябе ёсць такія сябры, як пеўнік Андрон, котка Нюся, мышка Яначка, Сарока-белабока і верабейчык Ерамей. Выканаўца Леанід Сідарэвіч. Пачатак у 15.00.

Увечары на сцэне паэтычны мнаспектакль «**Красёны жыцця**» паводле паэмы Якуба Коласа «Новая зямля». Гэты твор з'яўляецца сапраўднай і надзвычай каштоўнай энцыклапедыяй жыцця. Галоўны герой Міхал нарадзіўся, вырас і жыў на зямлі, якую не проста разумее і любіць – якой дышаў, з якой зрадніўся, якую б жадаў назваць сваёй. Але няўмольны лёс накіраваў інашае... Выканаўца Алесь Кашпераў. Пачатак у 19.00.

15 лютага для маленькіх глядачоў разыграюць лялечны мнаспектакль «**Граф Глінскі-Папалінскі**». Незвычайная гісторыя адбылася з сябрамі – хлопцам Марцінам і катом Максімам. Пасля розных перыпетыяў прыгодніцкага лёсу і пры разумных паводзінах ката Максіма хлопец Марцін ператварыўся ў Графа Глінскага-Папалінскага. Выканаўца Вячаслаў Шакалідо. Пачатак у 15.00.

Увечары ўвазе глядачоў прапануецца паэтычны мнаспектакль «**Не праклінай, што я люблю**» паводле вершаванага рамана Ніла Гілевіча «Родныя дзеці». Гэта вельмі сучасны і актуальны твор. Яго героі ставяць сабе, жыццё зусім няпростыя пытанні. На некаторыя з іх прыйдзецца адказаць усім нам, родным дзецям беларускай зямлі. Выканаўца Мікалай Лявончык, музычнае суправаджэнне Дар'і Неўміржыцкай (цымбалы). Пачатак у 19.00.

16 лютага на сцэне рамантычная мнаопера А. Залётнева «**Адзінокі птах**», якая распавядае пра жыццё і смерць Адама Міцкевіча. Выканаўца лаўрэат міжнародных конкурсаў Андрэй Марозаў, лібрэта Галіны Дзягілевавай. Пачатак у 19.00.

Святая Трыніца свечкі сукаюць, свечкі сукаюць, на прыстаў стаўляюць

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 5

Уздоўж: 1. Атлет. 4. Мароз. 6. Рыба. 7. Яшма. 9. Рамантызм. 10. Онкс. 12. Смерч. 14. Юрай. 15. Люты. 18. Асець. 19. Акцёр. 23. Кулінарыя. 25. Апал. 26. Ігра. 27. Варан. 28. Жоўты.

Упоперак: 2. Табу. 3. Тамаш. 4. Медзь. 5. Орша. 6. Работа. 8. Аveckі. 11. Каганец. 13. Малюнак. 16. Ягайла. 17. Афрыка. 20. Дунін. 21. Тыраж. 22. Вада. 24. Агат.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

МАГІЛЁўСКІЯ РУЧНІКІ – тып традыцыйных тканых ручнікоў з Касцюковіцкага, Краснапольскага, Хоцімскага, Бабруйскага, Кіраўскага і інш. раёнаў Магілёўскай вобласці. Вядомыя ў XVIII ст. Ткалі з ільняных і баваўняных нітак. Даўжыня 300–450 см, шырыня 35–40 см, арнамент 30–80 см на кожным канцы. Тэхніка ткання браная і закладная. На канцах па 3–5 гарызантальных палос, адзеленыя адна ад адной гладказатканымі палоскамі. З аднаго краю ўздоўж праходзіць суцэльная арнаментальная паласа, праз пэўныя пра-

Ручнікі з вёскі Запрудзе Горацкага раёна

межкі чаргуюцца вытканыя або вышытыя асобныя арнаментальныя матывы: чатырохвугольнік, ромб, крыжык, трохвугольнік, зорачка і інш. На канцах ручнікоў белыя карункі (часам

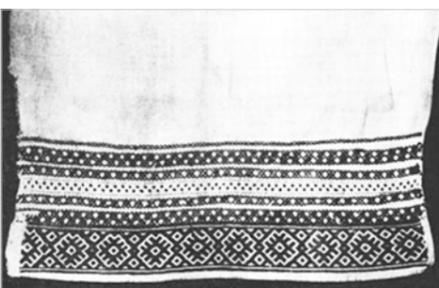
чырвоныя) з кутасамі. Іх кампазіцыйная структура паслужыла асновай для сучасных вышываных ручнікоў, дзе арнаментальныя палосы, вышытыя крыжыкам, чаргуюцца з палосамі карункаў.

МАГІЛЁўСКІ МУЗЕЙ – існаваў з 15 лістапада 1867 г. па 1919 г. пры Магілёўскім губернскім статыстычным камітэце. У 1893 г. створаны гісторыка-археалагічны музей. Налічвалася 1 500 экспанатаў (перададзеныя ў Магілёўскі губернскі музей).

МАГІЛЁўСКІ ЦАРКОўНА-АРХЕАЛАГІЧНЫ МУЗЕЙ – існаваў у 1897–1918 гг. Заснаваны Е.Р. Раманавым. Размяшчаўся ў будынку былога бернардынскага манастыра. Плошча экспазіцыі 140 м². Налічвалася больш за 6 000 экспанатаў. Найбольш каштоўныя – абразы

XVI–XVIII стст., намалёваныя на палатне і драўляных дошках ці выразаныя з дрэва, волава, свінцу, бляхі, некаторыя з іх у абкладах, зробленых магілёўскімі майстрамі А. Воўчака і П. Сліжыка. Сярод экспанатаў: царкоўнае адзенне XVII–XVIII стст., аздобленае залатой вышыўкай і каштоўнымі камянямі, калекцыя крыжоў і царкоўнага начыння, упрыгожанага разьбой і інкрустацыяй (XVIII ст.), вышытыя плашчаныцы, часткі розных іканастасаў, царскія вароты і бакавыя алтарныя дзверы (некаторыя працы мясцовых разьбяроў), выданыя беларускіх друкарняў XVII–XVIII стст., архіўныя дакументы, музейныя прадметы археалагічных раскопак.

У 1919 г. музейныя прадметы перададзеныя Магілёўскаму губернскаму музею, які адкрыты 31 студзеня 1919 г., пазней рэарганізаваны ў Магілёўскі абласны краязнаўчы музей.

Канец ручніка «Падабразніка» XIX ст. Быхаўскі пав. Магілёўскай губерні

Магілёўскі абласны краязнаўчы музей